

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

זמני השבת

ירושלים

כניסה 16:19 יציאה 17:10 ר"ת

17:44

גיליון 238

וישלח - תשפ"ד

מעשה אבות סימן לבנים

בפרשה אנו קוראים על מפגש יעקב עם עשו ובפשט הפסוקים, יעקב מתכוון היטב למפגש ע"י דורון, תפילה ומלחמה. כמו כן, פוגש יעקב בשרו של עשו ונאבק עימו ומנצחו.

אנו יודעים כי יעקב הוא שלם שבאבות ובזכות זה קנה אלוקות וזה שאומרים 'אלוקי יעקב'. אך אם יעקב שלם, מדוע הוא מפחד מעשו? וודאי יכול הוא לגבור עליו בקלות. אלא מעשה אבות סימן לבנים ויש כאן הכנה של יעקב לתקופת הגלות ולכל המפגשים שיהיו בין ישראל לאדום עד ביאת משיח צדקנו.

יעקב אינו ממחר ומכין עצמו היטב למפגש עם עשו וכאשר נעמיק איזו הכנה עושה יעקב לכל דורות ההמשך של ישראל.

שואל אור החיים הקדוש מספר שאלות: התורה אומרת: "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שְׁעִיר שְׂדֵה אָדָם". ראשית, מדוע צריך לכתוב את המילה לפניו? היה מספיק לכתוב 'וישלח יעקב מלאכים אל אחיו'. שנית, מדוע מדגישה התורה 'אל עשו אחיו'? הרי ליעקב יש רק אח אחד ויכלה התורה לכתוב 'אל עשו' והיינו מבינים שהוא אחיו. שאלה נוספת, מדוע נאמר 'ארצה שעיר' ולא כתב 'לארץ שעיר'? שאלה אחרונה, מדוע כתבה התורה 'שדה אדום'? מה החשיבות היכן נמצא עשו? וכי אם היה עשו במקום אחר, לא היה צריך לשלוח לו מלאכים?

מתרץ הרב **על דרך הפשט**: המילה לפניו, מתייחסת למלאכים שהיו מצויים וזמינים לפני יעקב ואותם הוא שלח. מהיכן באו אותם מלאכים? בסוף פרשת יוצא אומרת התורה: "ויעקב הלך לדרכו ויפגועו בו מלאכי אֱלֹהִים". יעקב שולח את המלאכים משתי סיבות, האחת בכדי שעשו יראה מלאכים ומכוח זה יכבד אותם ולא יפגע בהם כפי שיכול היה לעשות אם היה שולח יעקב אנשים רגילים ושנית, בכדי שיראה עשו את כל הקדושה ויפחד.

אל עשו אחיו- מרמז שיעקב אינו מעוניין בעימות פיזי, הוא אומר: אנחנו אחים וכיצד נילחם אחד בשני? רמז בזה שהוא אחיו, שיש לו זכות אבות גם כן וחשש יעקב שתעמוד לו זכות זו.

ארצה שעיר- לא אמר לארץ שעיר, שבשונה מבני האדם, אין המלאכים צריכים ללכת למקום בכדי לדבר עם האדם. המלאך מסובב פניו וידבר עם עשו.

שדה אדום- מקום מושבו של עשו הוא שדה אדום ורצה לומר, שעוד לפני שיצא ממקום מושבו הגיעו אליו המלאכים.

כעת נתבונן בדברים על דרך הרמז. אומר **אור החיים**: "כוון הכתוב לרמוז ג' זמנים שישתנו בהם בני עשו: הראשון, יהיו יעקב ועשו במידת האחוה, והוא אומר 'עשו אחיו', וזה היה עד עת החורבן והגם שהיה זמן שהיה אדום תחת יד ישראל, זה היה זמן מועט".

הגמרא בע"ז (ח) אומרת: שלושים ושתיים קרבות ערכו הרומאים עם יוון ולא יכלו להם, עד שבאו רומא לישראל וביקשו מהם להצטרף איתם למערכה, כי סמכו על השם שיגן על ישראל וינצחו. ערכו תנאים וקבעו שאם המלכים יהיו מעשן, המושלים יהיו מישראל ולהיפך. התחברו יעקב ועשו לאגודה אחת וניצחו את יוון. עשרים ושש שנים החזיק ההסכם מעמד ומכאן ואילך, שיעבדו רומי את ישראל.

עשו פוגש ביעקב ומרגיש שהם מתחברים מחדש, עשו מציע ליעקב ללכת עימו יחד. יעקב מבין שיש נבואה: "לאום מלאום יאמץ רב יעבוד צעיר" וכאן יש שתי אפשרויות. האחת, שהרב (הגדול) יעבוד את הצעיר וההדרך השנייה, את הרב מי יעבוד? הצעיר. אמר יעקב, יעבור נא אדוני לפני עבדו. וחיו עשו ישראל יחד עד עשרים שנה לפני חורבן בית שני.

והזמן השני, מזמן שנחרב הבית, עד עת קץ שעשו במעלה גדולה ואין מעלת ישראל נכרת לפניו, והוא שרמו באומרו "ארצה שעיר" בפת"ח תחת האל"ף, הארץ המדוברת בעלת מדרגה עליונה וחשיבות (כאן אדום שולטים בישראל). והזמן השלישי, בימים המקווים לנו שתהיה אדום ירשה, והוא אומר "שדה אדום" כשדה תחרש. מכוון בדבריו על דברי בלעם "והָיָה אָדָם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֲיָבֹו וְיִשְׁרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל". אומר **רש"י**: מפלת אדום ביד משיח, על כן הזכיר אדום החולק על מלכותינו ועליו נאמר ולאום מלאום יאמץ. אומר **הרד"ק**: שדה אדום- תחרש כמו שדה, שבבוא הקץ לא יישאר בניין אחד עומד על תילו.

אם כן, מצאנו שלושה זמנים. תחילה עשו שולח אחוה, אדום עם ישראל ולא מצדיקים אחד לשני. זמן שני, שעיר עולה ומתפס ושולט, זמן שלישי שדה אדום- תחרש בזמן ביאת משיח צדקנו. מפגש יעקב ועשו מרמז על מה שיהיה עם אדום וישראל במשך כל הדורות.

מייד אחר כך אומרת התורה: "וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֶשְׁלָלָהּ לְהַגִּיד לְאָדָנִי לְמִצְאָה הֵן בְּעֵינַיִךְ". בפשט אומר יעקב, אבא ברוך אותי שיהיה לי קרקעות רוב דגן ותירוש ומראה שאין לו מאומה ולכאורה הברכה לא התקיימה.

אבל נראה את עומק דבריו של יעקב לעשו. אומר **הזוהר הקדוש**: יעקב אומר לעשו "עם לבן גרתי... ויהי לי שור וחמור..." מה זה צריך לעניין את עשו? אלא, לא היה אדם שיכול היה להינצל מלבן שהיה מכשר גדול וחכם בקסמים יותר מכולם, הוא אביו של בעור אביו של בלעם (פרשה שלימה נכתבה על ההצלה מבלעם). ועם זאת, ביקש לאבד את יעקב בכמה אופנים ולא יכול לו שכתוב, ארמי אובד אבי. דע כי מ'סימני' אותו לבן לא ינצל. המילה הראשונה ששולח יעקב לעשו, עם לבן גרתי- עברתי אותו וישבתי איתו עשרים שנה ואולי באתי ללא כלום? ויהי לי שור וחמור... רכוש גדול.

נבין מה עומק עניין שור וחמור. אומר **הזוהר**: שור וחמור אלו שתי כוחות טומאה שאם מתחברים יחד, אין מי שיכול להינצל מהם ולכן כתוב לא תחרוש בשור וחמור יחדיו. אומר **הרמ"ק**, שתי כוחות אלו שמתחברים מחריבים את העולם. אומר יעקב, עברתי את לבן ושתי קליפות אלו כפתי אותם תחת ידי. יעקב לא מעוניין להראות את ממנו, אלא מראה לו שהצליח לבטל שתי כוחות אלו.

ויהי לי צאן ועבד ושפחה, אלו אותם קליפות שהם הכתרים לקלי' (לשור וחמור) שהרג הקב"ה במצריים כפי שכתוב: בכור בהמה, בכור השבי, בכור השפחה מרמז על כוחות אלו ואומר יעקב גם עליהם אני שולט! זה כוונת רבותינו ויבוא יעקב שלם, בשלמות התורה שלו והיסוד שלו ניצח את כוחות הטומאה הללו. מוסיף הזוהר ואומר, מיד ששמע עשו את הדברים הללו, בא להתפייס עם יעקב והיה מפחד בליבו מיעקב כפי שיעקב פחד ממנו.

נעשה סדר להבנת הדברים. לבן, כוחו עצום והיה אוחז בשתי כוחות אלו של שור וחמור ובמשך עשרים שנה מנסה לפגוע ביעקב (עשרת מונים), מנסה להחליש את הקדושה ולא מצליח להכניע את יעקב. זה בעצם שילוב עמלך ואנו פוגשים אותו כאשר ישראל יוצאים ממצרים והקדושה מתפשטת בעולם ופתאום מגיע עמלק. כל העולם גועש ומי יכול להילחם בישראל? עמלק לא מתרגש מהקדושה והוא מגיע.

גם בלעם שרצה לקלל את ישראל רצה לשלב שתי כוחות אלו. בלעם- **בלק**, השילוב של סופי שמות אלו נותן לנו 'עמלך'. למה הלך בלעם דווקא לבלק והתעקש ללכת למרות שאמר לו הקב"ה לא ללכת? כיוון שידוע שאם הוא מתחבר איתו ומעורר כוחות אלו, אין בעולם מי שינצל מהם. ונוכיח את הדברים:

בלק שכר את בלעם לקלל את ישראל, מה עשו ישראל להינצל מקללה זו? מאומה! מי שהציל אותם היה הקב"ה. זה שאומר הקב"ה: "עמי זָכָר נָא מִהַ יַעֲצֵב בְּלֶקְ מִלֶּךְ מוֹאָב וּמִהַ יַעֲנֶה אֹתוֹ בְּלַעַם בֶּן־בְּעֹרִי". עם ישראל ישנים ואינם יודעים מה קורה עם בלעם ומה רצונו וללא השם שהיה לנו היינו כחולמים.

דבר דומה עם לבן, הוא מנסה לפגוע ביעקב עם שני כוחות אלו ואינו מצליח. אבל מה קורה כאשר יעקב בורח מלבן ולבן רודף אחריו? אומרת התורה: "וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל לָבֵן הַאֲרָמִי בְּחֶלֶם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן תִּדְבֹר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע". לבן מגיע ליעקב ואומר לו: "יֵשׁ לְאֵל לְאֵל וְיָדִי לְעֵשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֵלֵהי אֲבִיכֶם אָמַשׁ אֶמְרֵ אֵלֵי יֵאמֹר הַשְׁמֹר לְךָ מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע". מכאן ראייה שאם הקב"ה לא מתערב, לבן גובר על יעקב.

נמצא שבשתי מקומות התערב הקב"ה ועם ישראל ניצל כי אם לא ההתערבות שלו, אין מי שינצל מהם. נראה שבמקום אחד הקב"ה לא התערב ומה אירע. בפרשת כי תשא מגלה לנו הזוהר הקדוש מדוע הערב רב נקרא בשם זה. שהיו מכשפים גדולים ועל אף שכוחות הטומאה שליטתם בדרך כלל בלילה, הערב רב כוחם מאחרי חצות היום ואילך- כוחם כאשר הערב עוד גדול (רב) ואלה הם יונס ויומברוס. ומי הם היו? אומר הזוהר, כאשר ראה בלעם את פנחס, ברח הוא ושני בניו ועלו לאוויר. ואם תשאל איך הלך עם בניו הרי מתו בחטא העגל, אלא כך הוא וודאי, כתוב ויפול מן העם ביום ההוא כשלושת אלפים איש. שואל הזוהר, וכי לא ידע חשבון ודיוק של המתים? למה אמר כשלושת אלפים ב-כ' הדמיון (בערך)? אלא, כלל לא מתו שלוש אלפים מישראל ומתו רק שניים שבכוחות הטומאה שלהם שקולים כשלושת אלפים איש ואלו הם יונס ויומברוס. אם כן, איך בלעם פרח עם בניו? זה הרבה אחרי חטא העגל. אלא, כיוון שלקח בלעם את כוחות בניו והשתמש בהם על כן נאמר שפרח עם שני בניו.

נחזור לזוהר כי תשא שאומר: חלילה לומר שאהרון עשה את העגל והדבר מוכח מהפסוק: "ויקח את העגל אשר עשו" ולא כתוב אשר עשה, משמע שמישהו אחר עשה אותו. ומכוח שני אלו (יונס ויומברוס) יצא הכל ואם לא היו מתערבים לא היה קורה דבר. וכאשר לקח אהרון את הזהב, היו שניהם לוחשים ופועלים למשוך שתי רוחות טומאה, אחת מצד הזכר ואחת מצד הנקבה. הזכר התלבש בדמות שור והנקבה התלבשה בדמות חמור ושניהם התחברו יחד כאחד וזה "ויהי לי שור וחמור".

ומדוע דווקא שני כוחות אלו? שור- כבר גילה לנו שהוא סמ' שביקש לבוא להתלבש בזה העולם ובארבע אבות נזיקים שור הוא הראשון. חמור- אלו המכשפים של מצרים עליהם נאמר "בשר חמורים בשרם". ועוד, כאשר אומר הקב"ה למשה לך רד, ירד משה וראה דמות שור וחמור בעגל. שאל אותו משה, מה אתה? אמר חמור ערב רב, אשר בשר חמורים בשרם וכך ענה גם החמור. ויתפרקו את נזמי הזהב, לקחו טבעת עם דיוקן שור ויצא אותו העגל.

כאשר באו על ישראל בשני כוחות אלו והשם לא עזר, הביאו עלינו שואה, חטא העגל! ועד היום אין צרה שבאה לישראל ואין בה חלק מחטא העגל. זה פעם אחת שהשם לא עזר!

רואים שמה ששולח יעקב עשו נראה פשוט, אבל לבן ניסה לפגוע ביעקב מכל כיוון ולא הצליח. לא סתם אומר הזוהר שהביא יעקב את עשו למצב שהוא מתיירא ממנו. רומז לנו יעקב שבכדי להינצל מכוחות אלו, צריך קול יעקב! קול התורה! אם אדם חושב שיש מטוסים וצבא חזק זה מספיק, ראינו שאם אין קול יעקב, חלילה מסלק הקב"ה שמירתו לרגע אחד וזה מביא אסון גדול על ישראל.

יעקב נאבק עם שרו של עשו בלילה, אומרת הגמרא סנהדרין: צדיקים מעלתם גדולה ממלאכים. אותו שר נאבק ולא מוצא שום פגם חוץ מאחד, שנשא יעקב שתי אחיות ובאותו מקום שפגם פגע בו.

אומרת הגמרא בחולין: ויאבק איש עימו, חד אמר כעובד כוכבים נדמה לו (ליעקב) וחד אמר כתלמיד חכם נראה לו. מה רוצים רבותינו להשמיע לנו בזה?

אומר האבני נזר: ישנם שני סוגים של יצר הרע. אחד בא לאדם כמו גוי עובד כוכבים וזה במסווה של תאוות וענייני העולם הזה. כל אחד מאיתנו יודע היכן הוא חלש ובאיזה תאוות הוא נופל בעולם הזה ויש בכוח היצר להפיל את האדם באותה תאוות פעם אחר פעם.

דוד המלך מבקש בתהילים: "לב טהור ברא לי אלוקים", הוא מבקש שיברא לו לב חדש. את זה מבקש דוד לאחר שאמר: "הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי". אומר דוד, מה אעשה שנולדתי בעבירה. זו כוונת הגמרא שנדמה לו כגוי שמסמל תאוות שבלב, בהם נלחם יעקב כל חי והוא ללא פגם ביסוד הכל בקדושה וטהרה. מאידך, נדמה לו כתלמיד חכם. פעמים בא היצר ומראה לאדם כאילו הוא עושה מצווה. מראה לו את הרע כטוב, זה היצר הרע היותר קשה ואם אדם לא בנוי בצורה נכונה, הוא אינו יודע לאמוד היכן באמת זו מצווה. פעמים שהוא ילך לשיעור ויעשה עבירה, פעמים ילך לשמח חתן וכלה והוא עושה עבירה. זה יצר הרע שבשכל.

אומר הזוהר: חמישה מיני ערב רב והשלישי שבהם גיבורים אנשי השם והם האומרים נבנה לנו עיר ונעשה לנו שם, שבונים בתי כנסיות ובתי מדרשות ומכניסים ספר תורה (וכולם משבחים אותם), אבל אינם עושים זאת לשם שמיים אלא לשם הפרטי (שידברו עליהם ועל תרומתם). זה גיבורים אני שם- שמחפשים את שםם והם מהערב רב!

היצר הרע הזה שבשכל, יצר של מצווה הוא קשה ביותר. פעמים שאדם טורח ומתאמץ ומי יודע איה נזק הוא עושה.

אומר המגלה עמוקות: שרו של עשו בא ליעקב משני כיוונים. מימין- קליי שור, משמאל- קליי חמור וזה לפי הפסוק "וידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו". ידע- זה בשכל, אם נתבונן נבין מה הכוונה שור מצד הקדושה וממנו נבין את צד הטומאה. תלמיד חכם שידוע את השם ועושה הכל לשם שמיים, הוא יודע מי עשה אותו ועושה לכבודו. בצד הטומאה, יודע ועושה לשם עצמו. חמור לשון חומריות צד הלב וידוע לשלוט בלב שלו. אומר בעל התניא, מה זה צדיק וטוב לו צדיק ורע לו? צדיק וטוב לו, זה צדיק מושלם שאין לו משיכה לרע כלל אפילו לא במחשבה. יש אדם לומד את השי"ס ומחזיק טובה לעצמו ובטוח שיפרסו לו שטיח אדום אחרי מאה ועשרים. אומר הרב, אם יש לאדם מחשבות לא טובות, הוא אינו צדיק. מכאן נלמד לצד הטומאה, היצר של החמור הוא בלב מצד התאוות.

ממשך השם משמואל: יש משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. משיח בן יוסף הוא כנגד כוחות השור. הניסיון של יוסף היה בשכל. אשת פוטיפר ראתה עיי החוזים בכוכבים שיצאו ממנה שני שבטים. היא רוצה להכשיל את יוסף במסווה של מצווה, להעמיד שבטים. זה בשכל ונדמה לו כתלמיד חכם.

משיח בן דוד, כל מזמורי תהילים הם על הלב! שואל הזוהר הקדוש: אומר דוד, "דחה דחיתני לנפל ויהיה עֲנָנִי". למה לא אמר דוד ידחה דחוני? הרי מדובר באנשים שהיו מפילים את דוד. מה הכוונה דחיתני? וכי השם דחה אותו? אלא, כוחות הטומאה ביקשו לדחות את דוד מקטנת ניסו להכשיל אותו. אומר דוד, אתה עזרת לי לדחות אותם, בלעדך אני נופל- ויהיה עֲנָנִי.

ר' יהושע בן לוי פגש את אליהו הנביא ושאל אותו מתי יבוא משיח. אמר לו אליהו, לך תשאל אותו. שאל היכן הוא נמצא ונתן לו אליהו סימנים. הגיע ר' יהושע ושאל את המשיח מתי הוא מגיע, אמר לו: היום. התארגן וחיכה ר' יהושע ולא הגיע משיח. ראה אותו אליהו הנביא, אמר לו מה אמר לך משיח? השיב, אמר היום ולא בא. אמר לו אליהו זו כוונתו, היום- אם בקולו תשמעו. כוונת הדברים שנשמת משיח בן דוד ומשיח בן יוסף נמצאות איתנו ובכל דור ודור והם נותנים את הכוח לישראל להתמודד מול היצר הרע אם נדמה כתלמיד חכם ואם כעובד כוכבים. מאחר ואותם משיחים כבשו את אותם יצרים, הם נותנים לנו כוח להתגבר.

יעקב נאבק עם שרו של עשו והבין השר כי אינו יכול לו. הוא מנסה להכשיל את יעקב בכל דרך ויעקב לא נופל בפח וזאת בזכות מה? שהיה יעקב איש תם יושב אוהלים. במשך ארבע עשרה שנים יושב יעקב ולומד תורה לפני שמגיע ללבן וזה בכדי להצליח לעמוד מולו ולא ליפול.

פעמים צריך לדעת להוריד את הראש ולדעת שתכף יגיע משיח צדקנו והכל יתהפך. עלינו לחזק עצמנו בקול יעקב, עוד שיעור, עוד תפילה וזה ייתן לנו כוח לעמוד מול היצר ולנצח. לשם כך צריך קביעות בכל יום בתורה, ולא יעבור על אדם יום ללא לימוד תורה!

יעקב סולל לנו את הדרך, הוא נמנע ממריבה ומחלוקת, הכל בדרך התורה ובשיקול דעת אמיתי. יכול היה יעקב לבחור להילחם עם עשו, אבל מי יודע אם לאחר מכן כל השבטים היו נשארים שלמים?! בלימוד התורה יש את הכוח הדרוש לנו לעמוד מול היצר ולגבור עליו.